

Oponentní posudek disertační práce Marka Německého „Co drží společnost pohromadě? Pojetí sociální komunity a konstitutivního symbolismu u Talcotta Parsonse, Richarda Müncha a Jeffreyho Alexandra .“

Disertace Marka Německého se zabývá klíčovou otázkou sociologie a do značné míry i politické vědy: co drží společnosti dohromady? V současné době se toto téma objevuje pod pojmem „sociální koheze“, „sociální soudržnost“, a patří mezi nejaktuálnější témata jak sociologické teorie, tak i praktické politiky Evropské Unie i jednotlivých členských států. Jde o téma široké a obtížné a předpokládá rozsáhlé znalosti dějin sociologie, děl současných nejvýznamnějších sociologů zabývajících se teoretickými otázkami a zároveň cit pro sociologickou imaginaci a porozumění tomu, co se děje se současnými společnostmi. Již výběr tématu svědčí o vážnosti autora a jeho soustředění na teoretické otázky je oprávněné a srozumitelné. Většina soudobých odborných prací zabývajících se sociální soudržností opakovaně zdůrazňuje, že tento pojem je nejasný a mnohoznačný, a že schází solidní teoretická konceptualizace pojmu sociální koheze. M.Německého disertace je jednou z mála takových studií, která se o to myslím úspěšně pokouší.

Oceňuji metodologické východisko autora konstatujícího, že „sociální teorie, jakožto nenormativní způsob myšlení, má mnohem vyšší stupeň kognitivní objektivity než politická filosofie.“ (str.7). Autor usiluje o začlenění státu, politiky, ekonomie a také kultury do celku společnosti, do sociálního systému. To považuji za veliké pozitivum předkládané práce. Je to důležité v kognitivním slova smyslu, ale neméně důležité jsou důsledky takového způsobu myšlení pro politický život, pro jeho kvalitu. Zabráňuje prosazování jednostranných ekonomistních a úzce politických pohledů na společnost a na řešení všech společenských problémů z těchto jednostranných pohledů.

Cílem práce je pokus Parsonsem načtený pojem sociální komunity“propracovat a rekonstruovat na základě použití koncepcí ostatních autorů zejména z řad neofunkcionalistů (Jeffrey Alexander, Richard Münch, Shmuel Eisenstadt (ale i ostatních autorů (David Lockwood, Stein Rokkan, Lewis Coser, John Rawls). Vedle interpretace těchto a dalších autorů je cílem M.Německého zapracovat jejich myšlenky do konceptu sociální komunity a vytvořit ucelený koncept této komunity. Myslím, že v tom spočívá hlavní přínos této práce.

Práce je poměrně rozsáhlá , tj. má 253 stránek, dobře udělaný seznam literatury a je uzavřena méně obvyklým rejstříkem. Je napsána dobrým odborným jazykem, předpokládá ovšem elementární znalost analyzovaných autorů. Studium na německých univerzitách umožnilo autorovi seznámit se s literaturou, která nebývá vždy v našich knihovnách dostupná.

Klíčovým autorem je v disertaci Talcott Parsons, práce však obsahuje rozbor u nás méně známého Jeffrey Alexandera a ještě méně známého Richarda Müncha. Znalost díla E. Durkheima je rovněž zřejmá. Marek Německý rovněž vysoce oceňuje dílo britského sociologa Davida Lockhoda, což mne osobně potěšilo (pokládám Lockhoda za nejvíce inspirujícího na tomto poli), Johna Rawlse a norského politologa-sociologa Steina Rokkana. Práce je doplňována častými odkazy na odbornou literaturu u nás ne příliš často frekventovanou. Připojený seznam literatury obsahuje rozsáhlé bibliografie Parsonse, Alexandera a Müncha.

Autor podle mého soudu správně zdůrazňuje dualitu mechanismů, které vedou tomu, že společnosti drží dohromady, že jsou kohezní. Odvolává se především na Parsonsovo rozdělení na „normativní systém řádu“ a „statusy, práva a závazky vyplývající z členství“. Tuto dualitu zdůrazňuje i David Lockwood svým oddělením sociální integrace od integrace systémové. Je to poznatek důležitý a objevuje se u řady dalších autorů, o jejichž názorech v tomto smyslu se M. Německý nevyjadřuje. Např. u J. Habermase, nebo u E. Gellnera, který rozlišoval jako základní „materiál“ společnosti: 1. kulturu a 2. sociální organizaci. Marek Německý zdůrazňuje vzájemnou propojenost obou těchto základních částí všech společností, a myslím, že tady je jedna ze slabín práce. M. Německý chápe toto propojování převážně pozitivně, ale lze se na to dívat i kriticky. Pronikání systémové integrace do sféry sociální integrace, do toho, co Habermas označuje také pojmem *Lebenswelt*, lze vnímat oprávněně jako negativum. Řada autorů, např. Alan Wolfe v USA v této souvislosti mluví o „mizení společnosti“, u nás na podobné riziko ukazuje Jan Keller.

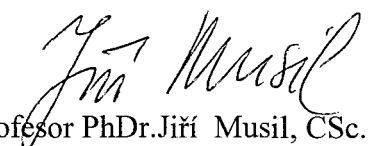
Jako celek posuzuji disertaci velmi pozitivně. Kromě shora uvedeného nebezpečí kolonizace sociální integrace (žitého sociálního světa) systémovými vztahy, vidím jako nedostatek práce ještě následující skutečnosti:

- deficit empirických příkladů dokumentujících alespoň některá abstraktní tvrzení,
- překrývání a opakování některých myšlenek v úvodních částech disertace s jejími dalšími částmi, chtělo by to větší sevřenost textu,
- dějiny konceptualizací integrace společnosti v úvodní části jsou kusé, správně jsou uváděni skotští osvícenci, možná, že by jim mělo být věnováno více prostoru, viz vynikající práce Gladys Brysonové „*Man and Society. The Scottish Inquiry of the Eighteenth Century*“, a také Herbert Spencer; velice však postrádám zmínku o Comteovi, Millovi, Schäffle a řadě dalších autorů, kteří se „trápili“ rozpadem sociální v 19. století,

- i když na několika místech je zmínka o tom, že v celém problému jde také o vztah makrosféry a mikrosféry společnosti, myslím, že by tato myšlenka měla být více diskutována,
- autor by se měl vyhnout drobným, ale nepříjemným chybám gramatickým nebo překladovým, např. prelogomena (v obsahu i nadpisu 1.kapitoly je buď překlep, anebo neznalost tohoto slova – má být „prolegomena“), Habermasův Lebenswelt by asi měl být překládán jako „žitý svět“, nikoliv „životný“, autor pražského původu K. Deutsch, by neměl být v bibliografii uváděn jako „Deusch“.

Disertaci považuji za kvalitní, myslím, že je nad průměrem studentských sociologických doktorských prací. Vzhledem k závažnosti a aktuálnosti tématu a schopnosti autora reflektovat a interpretovat obtížná teoretická díla, měl by autor uvažovat o vydání knihy, která by vycházela z práce, kterou předložil jako disertaci. Vyžadovala by určité projasnění a přeskupení, v tom smyslu jak jsem shora uvedl, ale v podstatě základní materie je tu k dispozici. Kniha by obohatila českou literaturu zabývající se teoretickými otázkami sociologie. Doporučuji přijetí práce jako práce doktorské.

V Praze 26.5.2008

Profesor PhDr. Jiří Musil, CSc.